

Hàbits de consum cultural dels estudiants del grau de llengua i literatura catalanes a la Universitat de les Illes Balears. Presentació del projecte i resultats inicials.

UTE. Revista de Ciències de l'Educació

2018 núm. 1. Pag. 60-79

ISSN 1135-1438. EISSN 2385-4731

<http://revistes.publicacionsurv.cat/index.php/ute>

DOI: <https://doi.org/10.17345/ute.2018.1>

Mercè Picornell

Rebut: 25/10/2017 Acceptat: 09/07/2018

Resum

Aquest article presenta un projecte de recerca per a la millora de la qualitat docent dut a terme a la Universitat de les Illes Balears durant el curs 2016-2017. Els objectius d'aquest projecte eren d'acumular i interpretar dades entorn dels hàbits de consum cultural i, específicament, literari, dels estudiants del grau de Llengua i Literatura Catalanes. En primer lloc, l'article exposa la reflexió sobre la funció de l'ensenyament de la literatura en l'educació superior que motiva aquesta anàlisi. En segon lloc, s'explica el procediment amb què es va dur a terme la investigació. Finalment, s'expliquen algunes de les conclusions preliminars a les quals s'ha arribat en la fase inicial d'un estudi que caldrà completar en el futur amb una anàlisi longitudinal y mitjançant la recollida de més dades.

Paraules clau: Esenyament superior, Literatura, Comportament cultural, Crítica literària

Abstract

This paper presents a research work for the improvement of the teaching quality carried out at the University of the Balearic Islands. The main objective of the project was to collect and interpret data on cultural consumption habits and, specifically, of literary consumption among the undergraduate students of Catalan Language and Literature. First of all, the paper reflects on the current role of the teaching of literature at the university. Secondly, it exposes the procedure that was used in the execution of the research project. Finally, it summarizes some of the preliminary conclusions of the project in its initial phase, that should be complemented in the future with a longitudinal analysis and the collection of more data.

Keywords: University studies, Literature, Cultural behaviour, Literary criticism

1. Introducció i objectius del treball

El projecte que presentam a continuació s'ha portat a terme en el marc de la convocatòria per a projectes per a la innovació i la millora de la qualitat docent que anualment concedeix l'Institut de Recerca i Innovació Educativa de la Universitat de les Illes Balears.¹ El projecte es plantejava amb tres objectius concrets, dels quals només el primer tenia un propòsit investigador: 1) En primer lloc, preteníem iniciar un procés de recollida de dades sobre la competència lectora i els hàbits de consum cultural dels estudiants del grau de Llengua i Literatura Catalanes a la Universitat de les Illes Balears que ens permetessin, als professors, ajustar les metodologies docents a la realitat de l'aula. 2) En segon lloc, volíem obrir un procés de reflexió entre els professors però també entre els estudiants sobre com, almenys des de la perspectiva dels docents, canvien els hàbits de consum cultural al llarg del temps, i en relació amb l'experiència formativa universitària. 3) En tercer lloc, el projecte també tenia un objectiu autoformatiu, el de familiaritzar els professors de literatura que hi participàvem amb tècniques de recollida i anàlisi de dades quantitatives que poques vegades hem hagut d'emprar en la nostra tasca com a investigadors més centrats en la interpretació textual i la reflexió teòrica que no en la sociologia de la literatura o de la cultura. Amb aquest triple objectiu, vàrem dissenyar una sèrie d'accions, entre les quals: a) sessions de debat dintre del grup d'investigadors, b) un taller de lectura per a estudiants universitaris i de batxillerat² i, sobretot, c) una enquesta d'hàbits de consum cultural els procediments de la qual s'expliquen més endavant en aquest article.

En conjunt el projecte s'ubicava en el marc d'una reflexió que ocupa des de fa temps els professors de literatura que hi participàvem. En el nostre context acadèmic, la reflexió sovint alarmista sobre el canvi de bagatge cultural dels estudiants universitaris ha estat reforçada per la regressió en la presència de continguts específics de literatura en l'educació secundària (Castellanos, 2000; Aulet i Martí, 2007a, 2007b, 2015). Això ha propiciat des de fa ja almenys una dècada la presència pública de judicis sobre la disminució de la motivació i de les habilitats lectores dels estudiants que arriben a la universitat —un discurs que, cal dir-ho, té ja una certa tradició en l'acadèmia humanista occidental (Culler, 1998; Sullà, 2009). Jaume Aulet i Pere Martí (2015) situen entre les causes dels que anomenen "problemes" de l'ensenyament de literatura a la universitat catalana actual no es deuen tant a la presència quantitativa de crèdits dedicats a la literatura sinó a un canvi d'objectius d'aprenentatge pel que fa a "el que expliquen i el nivell al qual ho expliquen" (2015, p. 16). Tot plegat es vincula a una pèrdua progressiva de la presència i del prestigi de la literatura en l'ensenyament secundari i superior, que no ha estat revertida per les institucions competents, ans al contrari (Foguet i Casals 2015). Escrivia, per exemple, ja l'any 2002, Jaume Aulet:

És indubtable que en aquests darrers anys el perfil de l'alumne que arriba a la universitat a estudiar literatura ha variat sensiblement. No cal aportar gaire estudis ni treballs estadístics per a adonar-se que, en línies generals —per sort encara hi ha nombroses i valuosíssimes excepcions—, han disminuït substancialment tant el nivell de coneixements adquirits com la motivació o l'habilitat en l'ús dels procediments propis de la matèria (bàsicament la capacitat de llegir. (2002, p. 24).³

Més enllà de la impressió dels docents i investigadors, tanmateix, no existeix un corpus objectiu que pugui motivar la comparació amb aquests "temps anteriors" d'estudiants aparentment competents i motivats. El judici, pensam, pot tenir a veure també amb una transformació del concepte de cultura i dels coneixements que tradicionalment s'han ubicat sota la rúbrica "Humanitats". Salvador Oliva, per exemple, es manifestava alarmat sobre el canvi de bagatge dels estudiants de finals del segle xx i el vinculava amb una "democratització" de l'accés a la universitat que no només tenia efectes positius. Els nous estudiants, deia, havien consumit més televisió que no llibres i que estaven afectats per una

"recessió de l'interès que desperten les grans obres del passat, potser com a conseqüència d'un increment extraordinari d'ofertes massives de pseudocultura" (2003, p. 13). Termes semblants s'aplicaren al judici del disseny i la implementació dels plans d'estudis adaptats a l'Espai Europeu d'Educació Superior. Hi ha qui interpretà el canvi com una pèrdua d'espai per a les humanitats i, especialment, per al coneixement filològic, amenaçat per un model importat de les ciències empresarials i excessivament influït pels partidaris de les "noves" tecnologies —vegeu, per exemple, Llovet (2011). Ja amb els nous plans implantats, ha contribuït al debat la percepció per part de molts professors que el canvi de model educatiu proposat per l'EEES resultava "paternalista" en tant que, per exemple, convertia l'avaluació continuada en una multiplicació de tasques pautades que l'estudiant havia d'aprendre a fer. Des d'aquesta perspectiva, el dirigisme de la formació de l'estudiant contradiria d'alguna manera el foment de la seva autonomia. En un anterior projecte d'innovació docent vàrem poder constatar com, en les reunions de treball amb estudiants que es varen dur a terme, quan els professors "acusaven" els alumnes de no "llegir prou", aquests contestaven que no tenien temps de fer-ho, perquè durant el curs havien de lliurar una gran quantitat de tasques —recessions crítiques, presentacions orals, fòrums de Moodle, seminaris, etc.— que valien un petit tant per cent de la nota final.⁴ L'escenari contrasta amb els plans d'estudis de les antigues llicenciatures, d'assignatures anuals que permetien lectures més reposades i treballs d'abast més ampli.

No pretenem aquí reeditar ni resseguir els termes sovint excessivament dicotòmics d'un debat que, amb el temps, hauria d'admetre molts més matisos que els que Umberto Eco (1965) detectà entre els que denominava apocalíptics i integrats. Fins i tot si compartim els judicis d'Aulet, d'Oliva o de Llovet, als professors de literatura a la universitat no ens queda més opció que entendre que els alumnes tenen uns hàbits i uns coneixements abans d'entrar a les nostres aules, un bagatge que no podem més que tenir en compte com a substrat des del qual encarar el seu aprenentatge. L'intertext lector, això és, segons Antonio Mendoza (2010), el conjunt d'obres que anam integrant en la nostra experiència literària, inclou també textos que els professors de literatura no considerarien mai dintre del cànon. El que han gaudit llegint —sigui *Geronimo Stilton*, *Els jocs de la fam* o *Cinquanta ombres de Grey*— influirà sobre la funció que atorguen a la literatura i sobre les seves motivacions per estudiar-la. Així com han après literatura a secundària —sigui des de la contextualització històrica o des de l'anàlisi immanent— determinarà com es relacionin amb les lectures de curs. La ficció que consumeixen —sèries de televisió, cinema o videojocs— condicionarà el seu imaginari. Les lletres de les cançons que escolten poden condicionar el seu concepte del que és la lírica i dels temes "dignes" d'esdevenir poemes. Escrivia al respecte Jonathan Culler:

els estudiants ja es troben immersos en una cultura quan arriben a les universitats i que, fins a cert punt, romanen en aquesta mateixa cultura amb independència de quins siguin els llibres que decidim fer-los llegir. De tant en tant podem pensar en, almenys, alguns dels nostres estudiants com *tabulae rasae*, però si això fos cert, la nostra tasca seria molt més senzilla i, dens dubte, diferent. (1998, p. 150. Traducció nostra).

En el context cultural actual, en què hi ha una certa impressió de desconexió entre el bagatge dels professors i el dels estudiants, caldria reflexionar seriosament sobre les conseqüències de diferenciar entre la lectura purament per oci dels nostres alumnes —i de la població en general— i l'acostament a la literatura que els oferim a les aules. No es tracta necessàriament d'incloure *Crepuscle* en el nostre currículum, o de substituir els treballs sobre Mercè Rodoreda per anàlisis sobre ficció televisiva. Es tracta de tenir en compte que un dels objectius de l'ensenyament de literatura hauria de ser, també a la universitat, el d'ampliar la competència literària i, amb ella, la diversitat d'usos de la lectura i la capacitat del judici crític. Insistir en el divorci entre el "mediocre" coneixement cultural d'entrada i el suposat bagatge "elevat" que aporta la universitat pot ser perniciosos perquè no permet establir un contínuum formatiu —en què, per exemple, el judici crític aplicat a *Hamlet* pugui revertir en la tria de lectures desvinculades del currículum. També ho pot ser perquè augmenta la percepció de distància entre el "gaudi" vinculat al consum cultural i específicament, de ficció, de molts estudiants en l'època

preuniversitària —la lectura adolescent, per exemple, o el sentiment de comunitat en el consum de certs productes de ficció tant literària com audiovisual (els fenòmens *fandom*)— i allò que sembla oferir-los un cànon més acadèmic —associat, per tant, al coneixement i a la patrimonialització cultural, més que no al gaudi i a les afinitats electives.⁵ Tot plegat podria tenir conseqüències també en la manera com molts dels nostres graduats en llengua i literatura catalanes es perceben com a futurs professors d'educació secundària, i en la imatge de la literatura que poden transmetre als seus futurs estudiants. Més enllà dels prejudicis sobre la manca de coneixements dels estudiants, ens interessava en aquest projecte disposar de dades objectives sobre com s'ubica l'hàbit lector en relació amb el conjunt de productes culturals que es consumeixen. Identificar els coneixements previs dels nostres estudiants és essencial per programar les competències de literatura durant el grau. Cal tenir en compte aquí que, quan parlem de competència literària en el camp dels estudis literaris remetem a un concepte ja àmpliament emprat abans de la implementació de l'Espai Europeu d'Educació Superior en el context acadèmic espanyol. Es refereix tant al coneixement d'un corpus de textos i referències (allò que podríem considerar el cànon, tant personal com col·lectiu) com a la interiorització d'unes pràctiques determinades de lectura.⁶ Aquestes actituds de lectura parteixen, segons Jacques Leenhardt (1982; 1990), de modalitats cognitives diferents que regulen l'aproximació a l'obra literària i que no sempre estan igualment presents en tots els lectors. Entenem que les tasques dels professors i estudiants de literatura millorarien si anassin encaminades no només a l'adquisició de coneixements teòrics sobre les pràctiques interpretatives o sobre la seva aplicació pràctica, sinó també a l'adquisició d'una certa autoconsciència sobre les pròpies actituds com a lectors. Des d'aquesta consciència, pensam, pot resultar viable diversificar els mètodes de lectura en funció de les funcions diferents que atorguem al mateix acte de llegir, dintre i fora de la universitat.

2. Una enquesta d'hàbits de consum cultural

La tasca fonamental duta a terme durant el curs acadèmic en què es realitzà el projecte fou la realització d'una enquesta sobre hàbits de consum cultural entre els estudiants del grau.⁷ L'equip de treball que hi va fer feina estava integrat per sis professors del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General especialistes en literatura (Margalida Pons, Maribel Ripoll, Jesús Revelles i Xavier Barceló) i en sociolingüística (Miquel Gomila i Joan Melià). Les altres dues persones implicades foren una professora d'educació secundària (Xisca Castell), recentment graduada en l'especialitat que estudiam, i una estudiant col·laboradora que en aquell moment cursava el grau (Laura Coll).⁸ El treball es realitzà fonamentalment en cinc fases: 1) La primera fase consistí en l'obertura d'un procés de debat sobre els ítems que podien ser més rellevants per a l'anàlisi (es discutí, per exemple, la pertinença d'incloure preguntes d'usos lingüístics en tant que s'havia observat un cert canvi en els usos dels estudiants del grau); 2) En tant que no existia cap enquesta validada que ens servís per als nostres objectius, en una segona fase es procedí a l'elaboració de l'enquesta. En aquesta, fou essencial la col·laboració dels sociolingüistes implicats en el projecte, amb àmplia experiència en la realització d'enquestes. Així mateix, el projecte preveia la revisió de l'enquesta per part d'un especialista extern al projecte, que fou el professor Albert Sesé, del Departament de Psicologia de la Universitat de les Illes Balears. Un cop introduïdes les modificacions proposades pel Dr. Sesé, responeren l'enquesta els quatre estudiants col·laboradors del Departament de Filologia Catalana durant aquell curs, que permeteren resoldre algunes ambigüitats de cara a la realització final de l'enquesta. 3) En una tercera fase es realitzà l'enquesta, presencialment i en període de classe, a les quatre assignatures dels diferents nivells del grau a les quals hi havia més matriculats. Alguns estudiants que no podien assistir a classe aquell dia, realitzaren l'enquesta a casa i la retornaren a la IP del projecte. 4) En una quarta fase s'introduïren els resultats a una matriu de dades d'SPSS. 5) Finalment, en una quarta fase, l'equip de treball es reuní per valorar les dades obtingudes i proposar els creuaments desitjats en cada àmbit de treball i, a partir d'aquestes dades, es procedí a l'anàlisi dels resultats.

En tot el procés, hem estat conscients que es tracta d'un treball inicial que, més enllà dels resultats concrets que permet obtenir en aquest moment de la recerca, té dues virtuts a llarg termini. El primer és el d'obrir un procés de reflexió entre els alumnes i professors entorn dels consums culturals i la seva variació. En aquest sentit cal tenir en compte que el poc nombre d'estudiants del grau a la Universitat de les Illes Balears permet una interacció molt directa entre alumnes i professors. Els estudiants es mostraren des del principi integrats i il·lusionats en el projecte i assistiren massivament a l'acte de presentació de resultats que es va realitzar el mes de setembre de 2017. El segon és assentar unes bases per a poder acumular dades d'altres anys o d'altres estudis, mitjançant l'elaboració d'una enquesta i d'una matriu de dades prou àmplies i generals com per garantir-ne l'ús posterior.

Pel que fa al tipus de mostra no es varen establir quotes en tant que el propòsit inicial era enquestar tots els estudiants del grau. En suma, es recolliren 53 enquestes d'entre els 83 estudiants actualment matriculats. Hem de tenir en compte que, entre aquests 83, hi ha un grup important d'alumnes pendents únicament d'alguna assignatura i que, per tant, resulta complex de localitzar en l'horari lectiu en què es realitzaren les enquestes. Entenem que les enquestes recollides no són suficients com per establir conclusions determinants sobre els hàbits dels nostres estudiants, que, a més, s'haurien de complementar amb altres mètodes de recollida de dades més qualitius que, en el marc d'aquest projecte, no ens proposàvem dissenyar. Seria interessant, en aquest sentit, treballar amb entrevistes que ens permetessin reconstruir històries personals de lectura (Donnat 2004), així com amb grups de lectura que ens ajudassin a recollir dades sobre procediments d'interpretació textual (Allington; Swann 2011; Swann 2011). Es tracta d'un projecte inicial que pretenem continuar els cursos posteriors en dos sentits diferents: a) recollint més dades a mesura que s'incorporin estudiants al grau i també amb la localització d'aquells estudiants que no han pogut fer l'enquesta en aquesta ocasió i b) repetint l'enquesta als estudiants que l'han realitzat per tal d'analitzar com evolucionen els seus consums al llarg del grau per tal d'aconseguir estudis longitudinals sobre les pràctiques de lectura (Détrez 2004).⁹ Les conseqüències educatives en aquesta fase de la investigació es limiten, d'una banda, al millor coneixement per part del professorat del bagatge cultural dels seus alumnes, cosa que necessàriament redundarà en la millora de la pràctica docent. En segon lloc, de manera imprevista, la realització del projecte i de l'enquesta motivà també un procés d'autoconsciència dels alumnes, que pensaren en ells mateixos com a consumidors culturals amb uns hàbits concrets.

Per bé que en el marc del projecte hi participaven dos sociolingüistes familiaritzats amb la recollida de dades quantitatives mitjançant enquestes, cal tenir en compte que la majoria d'especialistes en estudis literaris formats en el nostre context acadèmic desconeixem els mètodes d'anàlisi sociològica. Com hem dit abans, en aquest sentit, el projecte comportava també una faceta de formació dels mateixos investigadors que tenia a veure amb la familiarització amb la tasca de realització d'una enquesta quant a la recollida i també a l'anàlisi de dades. Partiem també de la consciència de les limitacions de l'enquesta com a mètode per a la recollida de dades sobre consums culturals i, especialment, sobre hàbits de lectura. Bruno Lahire (2004) ja ha reflexionat sobre com els preconceptes i els prejudicis dels investigadors i dels entrevistats sovint interfereixen clarament en les enquestes sobre lectura. Es refereix, per exemple, a l'associació entre pràctica lectora i distinció cultural que pot afectar especialment els estudiants d'humanitats (si bé nota també com aquesta vinculació ha deixat de ser operativa en un context on els hàbits culturals s'han diversificat). Cal tenir en compte, així mateix, la dificultat d'identificar la lectura amb la "lectura de llibres" en un context en què els llocs des d'on consumir textos escrits s'ha diversificat. Alhora, les fronteres sempre imprecises entre allò literari fan complexa la identificació d'un factor comú en les respostes: consultar un llibre de cuina o estudiar un llibre de conducció és "llegir-lo"? En tot cas, l'enquesta que hem dissenyat és senzilla, i aprofita per aconseguir informació també sobre les motivacions dels nostres estudiants i, específicament, sobre els seus hàbits lingüístics. Ens va semblar oportú recollir, en un primer bloc de preguntes, dades referents a aquestes dues últimes qüestions, en primer lloc, perquè els últims anys ens hem trobat amb un descens significatiu del nombre d'estudiants del grau, que és comú a totes les titulacions de català d'arreu dels Països Catalans i coherent amb un cert descens en el nombre d'estudiants de graus d'humanitats en la Facultat de Filosofia i Lletres de la UIB. Conèixer les motivacions dels estudiants per fer el grau, i també les expectatives de formació de

postgrau i d'orientació professional ens podria ajudar a dissenyar millor els programes d'orientació universitària. En segon lloc, des de fa anys tenim la impressió que hi ha una tendència progressiva a la diversificació de l'origen dels estudiants del grau de llengua i literatura catalana, que cada cop s'allunyen més d'un cert tòpic associat al col·lectiu —família i entorn catalanoparlant, origen rural més que no urbà, etc.— i, per tant, converteixen els futurs graduats en un grup més heterogeni i, si és així, també més acostat a la diversitat de la societat mallorquina contemporània.

El segon bloc de preguntes fa referència a la recollida de dades de consum cultural, i inclou indicadors concrets sobre els usos lingüístics a què es vinculen aquests consums. Vàrem proposar en diverses preguntes variables referents als canvis en el consum en temps d'oci —caps de setmana i vacances— o durant el curs acadèmic. En aquest bloc hem recollit també dades sobre el visionat de sèries de televisió, que ens sembla que cada cop substitueix més el cinema quant al consum audiovisual. Ens interessava en aquest sentit conèixer quins eren els subgèneres i els mitjans d'accés a la ficció audiovisual, ítems que també recollim pel que fa al consum de cinema. La resta de preguntes del bloc es refereixen a l'ús de xarxes socials i de museus i equipaments culturals.

El tercer bloc es dedicava íntegrament al consum lector. Especialment en aquest bloc combinam preguntes de resposta oberta —del tipus "Cita el títol de tres llibres que hagi llegit per oci i que t'hagin agradat"— amb preguntes de gradació —"Indica en quin grau els següents factors han fet que els llibres citats en la pregunta anterior t'agradassin". Preteníem reconstruir el cànon particular dels nostres estudiants, en relació amb aquelles obres que els resulten importants, tant el consum per oci com en l'acadèmic, dos àmbits que, com veurem, s'interfereixen. També ens interessava, però, disposar de dades sobre els mecanismes de lectura, això és, quins ítems es privilegien o que motiva el gust o la tria d'un volum. Així mateix, hem inclòs algunes preguntes sobre aspectes que poden condicionar el consum, com ara el mitjà de lectura —la incidència del llibre electrònic—, l'augment o disminució del consum literari durant els anys d'estudi universitari o els factors econòmics que poden influir en l'adquisició d'un llibre. Com va notar algun membre de l'equip en les reunions d'anàlisi dels resultats, en el disseny de l'enquesta han interferit algun dels nostres propis prejudicis que s'expressen, per exemple, en el privilegi donat a la novel·la en algunes preguntes —on parlar simplement de "llibres" o d'"obres" hauria cedit espai a la poesia, el teatre o l'assaig, o en la difícil categorització d'alguns dels subgèneres indicats —per exemple, en referència a l'ús del terme "llibres útils".

3. Resultats més significatius

Com hem dit abans, la quantitat de dades recollides no permet encara extreure conclusions definitives respecte dels objectius del treball. Les analitzam, més aviat, com una primera prospectiva que podria ampliar-se en estudis posteriors (revisant els procediments de recollida d'informació, i sumant més dades que permetessin fonamentar de manera més clara les conclusions aquí provisionals). Pel que fa al perfil dels enquestats, la majoria femenina d'informants —un 73,58% són dones davant del 26,48% d'homes que han respost— reflecteix una tendència que és comuna en la majoria d'estudis d'humanitats i, específicament, de llengua i literatura. Pel que fa al lloc de procedència, un 32% són de Palma, i la resta habiten a diferents poblacions de Mallorca (només un 3,77% prové d'altres indrets dels Països Catalans). La variació no permet establir regularitats en aquest sentit, si bé pot ser significatiu notar que Campos i Sóller són les poblacions d'on provenen més estudiants després de Palma, així com que un 73,58% no es desplaça durant el curs per tal d'acudir a la universitat. Ens semblava interessant recollir aquesta dada per poder establir anàlisi longitudinals en un futur i també en tant que el canvi de domicili pot influir en la modificació dels hàbits de consum i de l'ocupació del temps d'oci. Seria convenient en el futur dissenyar mecanismes per recollir dades concretes sobre aquest canvi d'usos en referència, per exemple, a l'accés a llocs de consum cultural (biblioteques, museus, llibreries, teatres).

En el context universitari de les Illes Balears és freqüent que els estudiants treballin a temps parcial o, almenys, durant la temporada d'estiu en què augmenta l'ocupació vinculada al turisme. Durant el curs, un 58,49% dels enquestats treballa. Ara bé, són pocs els que ho fan en un horari que sigui superior al del que podríem considerar una mitja jornada (més de vint hores a la setmana):

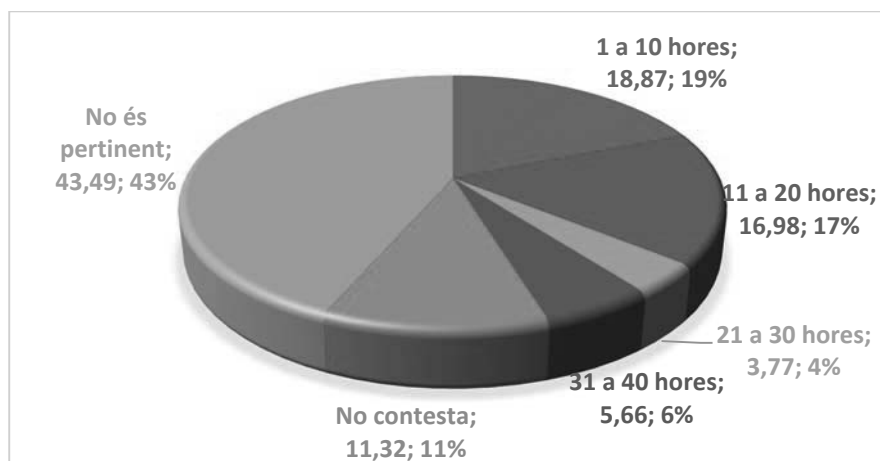

Figura 1. Tant per cent d'estudiants de treballen: hores per setmana

Pel que fa a les motivacions en la tria dels estudis, el principal és l'interès per la llengua (32'08%). Obtenen un 15,09% de respostes tant el gust per la lectura, el compromís social i cultural i el mestratge dels professors de secundària. Les oportunitats laborals són el resultat que mostra una menor freqüència i és, per tant, la variable declarada com a menys important a l'hora de triar el grau.

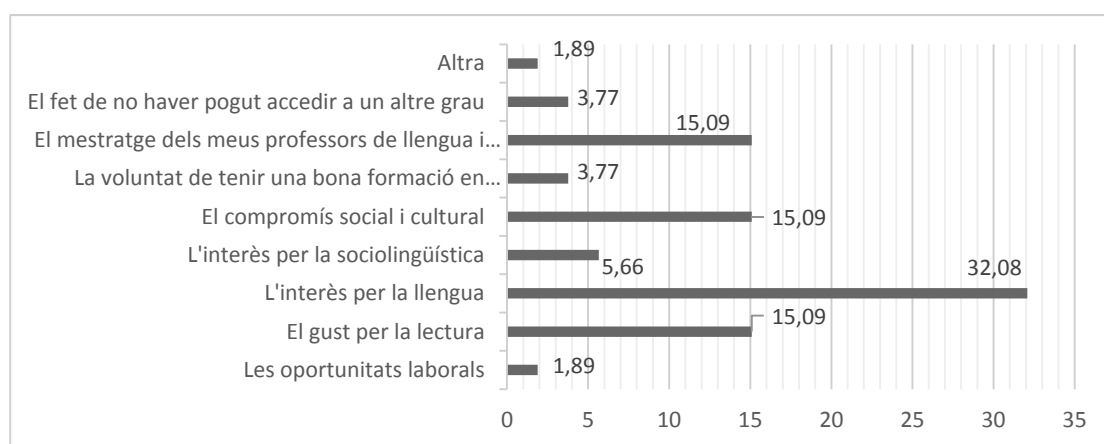

Figura 2. Motivacions per elegir el grau

Hem demanat també als estudiants del grau quines eren les seves expectatives d'especialització en uns futurs estudis de màster. En converses informals, molts ens expliquen que optaran per fer el màster de formació de professorat dirigit a l'educació secundària en tant que aquest els obre portes professionals de fàcil accés. Sovint, tanmateix, ens diuen que aquest no és l'àmbit d'especialització acadèmica al qual els agradaria accedir, per la qual cosa, preveuen fer un segon màster si tenen possibilitats econòmiques de fer-lo. Per això els hem demanat també quin seria el segon àmbit en què es voldrien especialitzar.

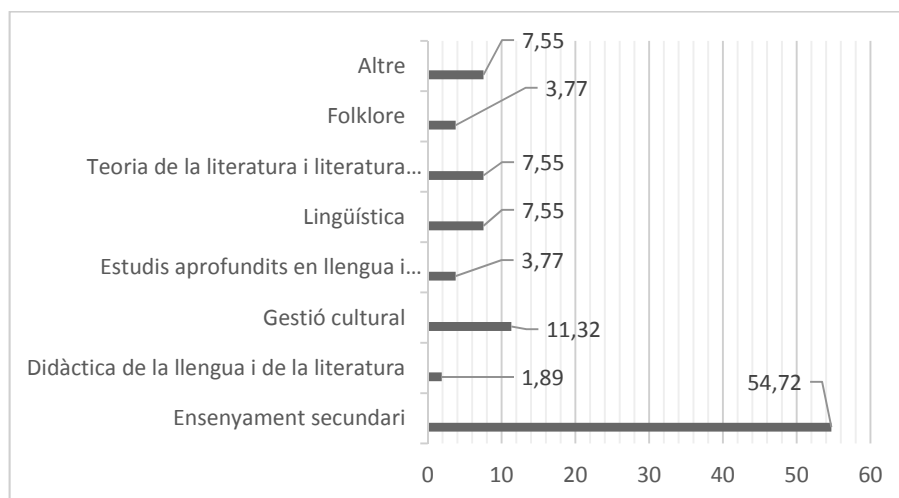

Figura 3. Àmbits d'especialització preferits en primera opció

Tot i que, abans de començar l'anàlisi, des de l'equip investigador teníem el preconcepte que els estudiants de grau canviaven d'idea respecte a la seva especialització a mesura que pujaven de nivell acadèmic, esdevenint potser més pragmàtics, hem observat que en realitat el percentatge no canvia gaire entre els alumnes dels primers o els darrers cursos. Entre les dones enquestades observam una certa tendència superior a la dels homes per elegir opcions més lligades a la professionalització, com ara el màster de secundària o els vinculats a la gestió cultural.

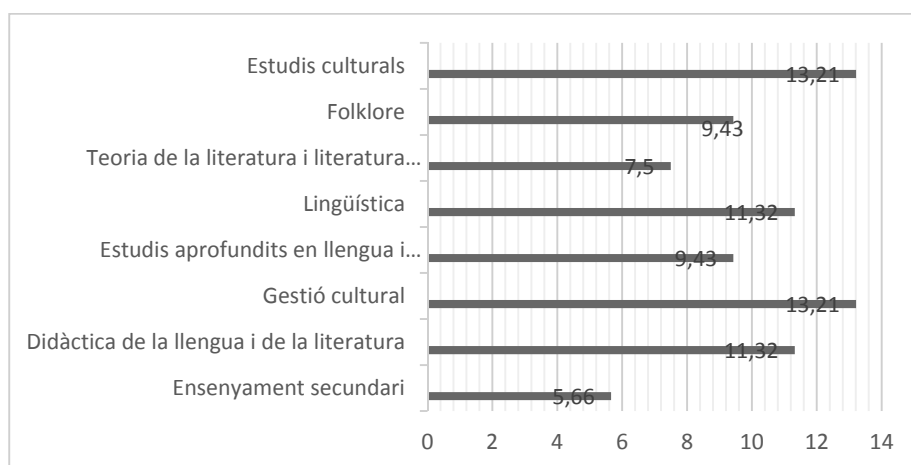

Figura 4. Àmbit d'especialització de postgrau preferit en segona opció

Podem veure que entre les opcions triades en segon lloc hi ha menys diferències clares. Destaca una tendència dels estudis d'abast percebut com a més general. En l'àmbit de gestió cultural, trobam una certa minva d'interès en funció de l'augment del curs, potser motivada per la manca d'expectatives laborals, o potser pel millor coneixement d'altres àmbits d'especialització.

Hem analitzat els hàbits de consum cultural atenent, primer de tot, a l'ocupació de temps que hi dediquen els nostres estudiants i, després, més en detall, separant aquests àmbits per seccions. Ens interessava també en la primera part obtenir dades sobre l'ús del català en temps d'oci. Es conclou de les dades obtingudes que en totes les activitats la tria majoritària és el català. Per exemple, els estudiants que dediquen part del temps lliure al voluntariat, tots declaren emprar el català. En canvi, la lectura o la relació amb els amics són els àmbits on trobam més variació lingüística. La llengua emprada en el context

familiar no sempre influeix en les tries lingüístiques en les activitats de lleure si no és, i encara lleugerament, en l'àmbit de l'esport i les relacions amb amics. Tampoc l'origen geogràfic no condiciona les tries lingüístiques.

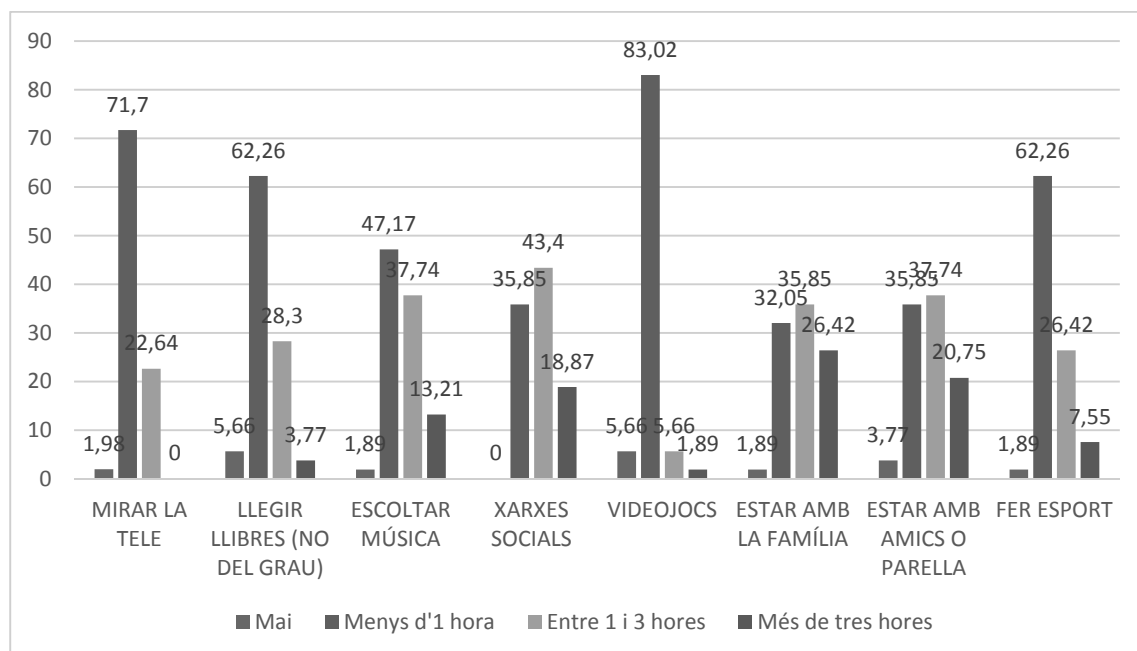

Figura 5. Hores al dia dedicades a activitats durant el curs

Els estudiants de grau responen que la seva dedicació a les xarxes socials és elevada per sobre dels altres consums d'oci: un 43,40% diu que hi dedica entre 1 i 3 hores al dia en dies feiners. Es tracta d'una freqüència més elevada que la referida al temps que dediquen a mirar la televisió (22,4% entre 1 i 3 hores al dia) o a llegir llibres que no siguin del currículum acadèmic. En aquest últim sentit, un 67,92% declara que, per oci, no llegeix mai (5,66%) o menys d'una hora al dia durant el període escolar (62,26%). La xifra és similar a la que es dedica a fer esport (un 64,15% no fa mai esport o menys d'una hora al dia). Els videojocs són poc usats en temps feiner: només un 5,66% juga entre 1 i 3 hores al dia. En termes generals podríem dir que els nostres estudiants se'ns mostren com a especialment implicats en la vida social, en tant que els ítems referits a relacions amb els altres —virtualment o presencialment, amb amics, parella o família— presenten resultats elevats en les dues darreres columnes (les que es refereixen a més d'una hora al dia). En aquest mateix sentit, un 35,85% d'estudiants participen en algun tipus d'associació, la majoria de tipus polític o sociocultural (sovint d'àmbit local). Un 79,25% no fa mai voluntariat i un 18,83% entre un dia a la setmana i cada dia. Un 39,62% dels enquestats no té parella (o no hi surt mai) i un 1,89 no contesta. Per contra, doncs, un 58,48% afirma sortir en algun moment amb la parella. Una altra dada interessant a tenir en compte pot ser la referida a l'assistència a actes culturals: un 77,36% diu que hi assisteix almenys un dia al mes, davant d'un 9,43% que confessa no assistir-hi mai i un 11,32% que hi assisteix un dia a la setmana.

Entre les dades recollides ens interessen especialment les referides a la lectura no vinculada als estudis durant el curs escolar, en tant que sovint els nostres estudiants es queixen de no disposar de prou temps per llegir i, a més, els professors tenen la percepció que els estudiants tenen poc hàbit de lectura i un bagatge literari en general migrat. Més endavant aprofundirem en aquest aspecte. Quan la pregunta respecte de l'hàbit de lectura es reformula per remetre a la freqüència d'activitat durant el curs, la lectura no vinculada a les assignatures del curs ocupa un lloc més rellevant que el que semblava ocupar en la pregunta sobre les hores de dedicació a la setmana. Un 11,32% diu que no llegeix mai. Per contra, un 43,39% afirma llegir més d'un dia a la setmana i un 20,75% diu que llegeix cada dia. En properes

enquestes, potser caldrà revisar aquestes preguntes o complementar-ne els resultats amb altres procediments de recollida de dades.

Tot i que recentment tenim la impressió que el consum de sèries de televisió s'ha incrementat molt i que ha ocupat l'espai del consum de ficció davant del cinema o la lectura, les dades de consum de sèries de televisió dels nostres estudiants no són tan elevades com havíem previst. Un 35,85% afirma que en l'últim mes no ha seguit cap sèrie i un 26,42% que n'ha seguida només una. Entre les sèries destacades pels nostres estudiants, les més citades són *Merlí* (amb 16 mencions), *Game of Thrones* (amb 6 mencions) i *Stranger Things* (amb 6 mencions). Cal tenir en compte que les dues darreres, com moltes de les citades en la llista completa, es distribueixen per canals que ja no són els de la televisió convencional, cosa que indica que s'ha produït un canvi de paradigma en aquest sentit. És curiós notar també que un 37,74% dels estudiants enquestats veuen la televisió en castellà. Pot ser interessant detenir-nos també en els gèneres elegits, perquè potser es podran contrastar amb les tries literàries declarades més endavant. Veiem que hi destaquen tres ítems, referits a les comèdies de situació i les sèries d'actualitat i de tema històric.

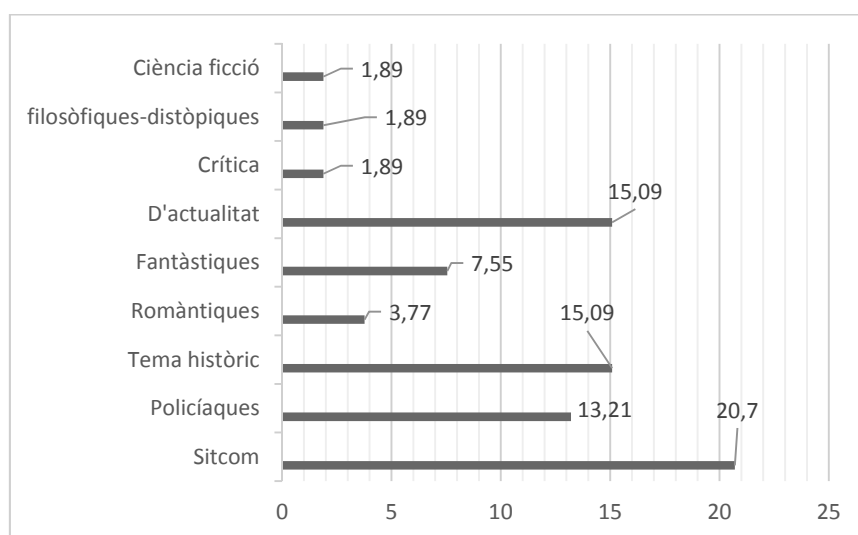

Figura 6. Gèneres de les sèries televisives preferits

Les sèries de televisió es veuen majoritàriament a un suport que no és el televisor, això és, l'ordinador, la tauleta o el telèfon (un 56,60% davant del 32,08% que ho fa a la TV). Pel que fa al cinema, es confirma aquesta tendència, si bé compensada per un tant per cent significatiu de pel·lícules vistes al cinema (un 32,08%). La freqüència en què es veuen pel·lícules és també molt variada entre els estudiants, com ho és la tria de pel·lícules que els han agradat, que no permet establir conclusions clares al respecte. Si miram en conjunt les pel·lícules més valorades trobam una selecció extensa de films que, majoritàriament, són de factura nord-americana i que han tengut èxit i difusió en èpoques no necessàriament recents. Davant de *La, la, la* —l'oscaritzada pel·lícula dels temps en què realitzàvem l'enquesta— trobam *Seven*, *Kill Bill*, *El codi da Vinci* o *El club de la lluita*. Destaca en la llista també la presència de pel·lícules de tema o factura catalana —*Fènix 1123*, *Invictus*, *Carícies*, *Barcelona nit d'hivern*, etc.— així com del que podríem denominar films "de culte", que es mantenen en les tries de les noves generacions: *Blade Runner*, *The Wall* o *Pulp Fiction*. La llista contrasta un poc amb la tria de gèneres preferits, on les opcions de tema "històric" (23,53%) i drames (18,87%) són les més triades.

En el consum musical, destaca per sobre del consum de sèries o de cinema la prevalença dels productes en català: 33 dels 99 conjunts o compositors esmentats ho són. Ens interessava també tenir dades del consum teatral i, en general, del coneixement del circuits teatrals. Pensam que l'assistència al teatre pot

tenir a veure també amb la proximitat dels domicilis dels estudiants amb espais teatrals. Les dades en aquest sentit no són concloents si bé situen el Teatre Principal de Palma i l'Auditori de Manacor com a llocs teatrals més coneguts, i visitats no només pels estudiants que viuen en les ciutats de referència. Pel que fa a la llengua de les obres vistes, en un 66,04% és en català.

Com hem vist, les xarxes socials ocupen una part important de l'oci dels estudiants del grau. Un 98,11% n'és usuari, cosa que vol dir que només una persona ha declarat no fer-ne ús. Cal aquí tenir en compte que el concepte de "xarxes socials" s'ha ampliat darrerament per incloure també aplicacions de mòbil, com ara el WhatsApp. Un 98% dels enquestats té pàgina de Facebook, 10 dels enquestats Instagram i 12 tenen compte de Twitter. La llengua emprada prioritàriament en les xarxes és el català, si bé l'índex d'exclusivitat en aquesta llengua decau un poc per cedir espai al castellà en el Whatsapp, el Twitter i Instagram, on trobam índexs d'ús del català menors del 80%. L'ús del català decau també en aquells consums més passius —això és, on la tasca de l'usuari no és produir o intercanviar textos sinó consumirlos— com ara Youtube (28,57% en català) o, en general, en la pregunta referida genèricament als consums de contingut a Internet, on ens sorprèn potser el baix índex d'ús en castellà (42,31% en català davant d'un 32,69% en castellà, un 7,69% en anglès i un 13,46% bilingüe castellà/català).

Es demanaren també dades sobre l'ús que els enquestats fan dels museus i de les biblioteques. La freqüència de visita és prou desigual i ens aporta índexs significatius tant per a aquells que no han visitat un museu en l'últim any (20,75%) com per als que afirmen que n'han visitat cinc o més (28,33%). Si miram, tanmateix, la llista de museus que s'esmenten veurem que la majoria tenen a veure amb visites fora del territori mallorquí i semblen mostrar que la visita de museus s'associa al turisme, si bé l'opció majoritària entre les motivacions per visitar un museu que s'indica és la referent a l'interès cultural. Pel que fa a l'assistència a biblioteques, destaca l'ús de la biblioteca de la facultat de Filosofia i Lletres de la UIB, com no podia ser d'altra manera, i, en segon lloc, de biblioteques municipals. L'ús prioritari que es fa de les biblioteques és estudiar i consultar bibliografia i només un 5,66% els empren com a lloc on treure llibres per lectures d'oci.

La part més extensa de l'enquesta es referia als hàbits de lectura en un sentit ampli. Ens interessava tenir informació no només sobre l'hàbit de lectura entès en termes quantitatius —"nombre" de llibres llegits o "hores" dedicades a la lectura— sinó també poder saber quin tipus de lectures consideren més interessants els estudiants del grau i com argumenten les seves eleccions. Està clar que per tenir informació sobre els mecanismes de lectura en ells mateixos cal activar mecanismes de recollida de dades més qualitius. Tanmateix, algunes de les dades recollides fins ara són significatives i no sempre confirmen les hipòtesis o percepcions que teníem els investigadors del projecte al respecte. En termes generals, s'observa una predilecció cap a la novel·la tant en les lectures destacades com a activitat d'oci com en les lectures obligatòries. En tots els ítems trobam poca incidència de la poesia i el teatre. De fet, en una pregunta referida al teatre, quan se'ls demana als estudiants quina és la darrera sala teatral que han visitat, 13 dels enquestats ni contesten. També és interessant notar com, a l'hora d'esmentar obres de poesia en concret, es refereixen als poetes i no als llibres en concret. Segurament el fet que en el grau la poesia es treballi a classe sovint a partir d'antologies o de dossiers dificulta que els enquestats indiquin el títol d'un llibre concret.

En totes les llistes de llibres destacats (per oci i fins i tot de lectura obligatòria) la varietat de tries és massa gran com per establir regularitats clares. Sí que podem identificar una rellevància de les obres en català. Ens interessava també investigar quins són els criteris que determinen les tries dels llibres llegits per oci, i també quins factors contribueixen al fet que un llibre els hagi agradat. Pel que fa als criteris que motiven la tria d'una lectura per oci, els resultats són els següents:

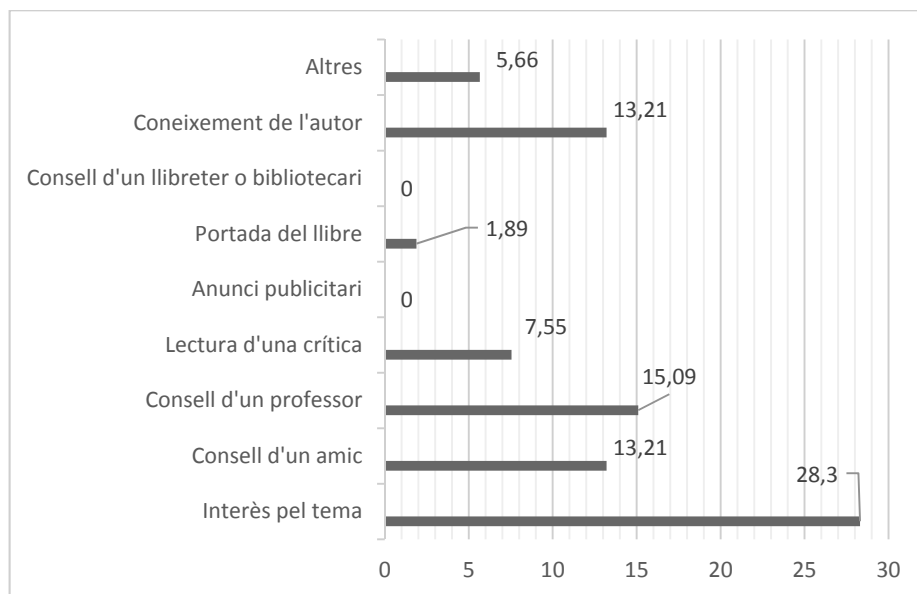

Figura 7. Motivacions de la tria de l'últim llibre llegit

L'interès pel tema és l'àmbit més triat però hem de tenir en compte que també és el criteri més general. En segon lloc apareix el consell d'un professor com a rellevant a l'hora de motivar una lectura, per davant del coneixement de l'autor. Veurem tanmateix que, en la valoració de les obres acadèmiques, les explicacions dels professors es consideren, curiosament, menys importants.

Se'ls va demanar també als enquestats com pensaven que els havien influït els següents criteris en el fet que un llibre llegit per oci els agradàs especialment. Els resultats són els següents:

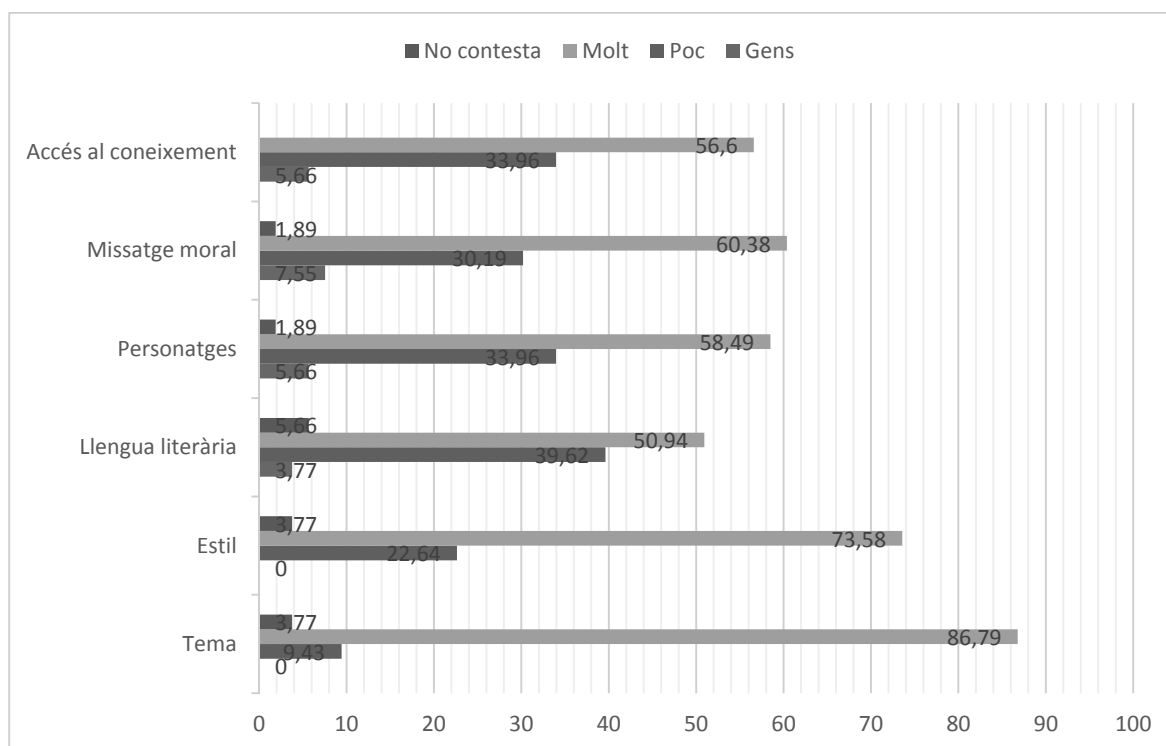

Figura 8. Factors que influeixen en la valoració d'una lectura feta per oci

Podem observar, doncs, que el "tema" és el motiu que genera més acord entre els estudiants, seguit de l'estil —un criteri difícil de separar del referit a la "llengua literària" que, tanmateix, molts d'estudiants consideren poc rellevant. Per més d'un 30% també és molt important l'accés al coneixement que proporcionen els llibres. Pot ser interessant relacionar aquests índexs de resposta amb els que es refereixen als motius per argumentar que una obra de lectura acadèmica hagi agradat.

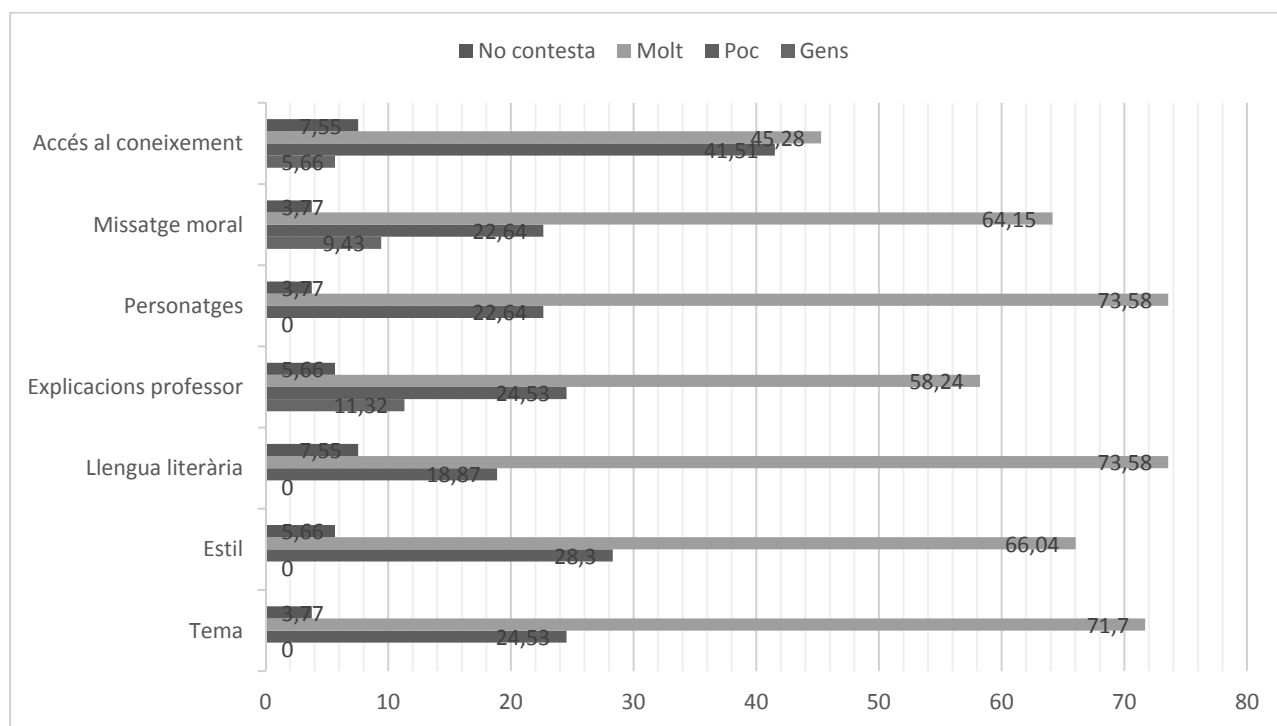

Figura 9. Factors que influeixen en la valoració d'una lectura acadèmica

El contrast entre els criteris de valoració de les lectures per oci i les acadèmiques aporta algunes dades interessants i que caldrà investigar en properes enquestes. Per exemple, el criteri referit a "accés al coneixement" resulta més rellevant en general per a les lectures d'oci que no per a les acadèmiques. En aquestes últimes, la valoració de la llengua literària i l'estil és més acusada. En general, l'assignació de "molta d'importància" als diferents criteris és més acusada en la valoració dels llibres acadèmics que en les lectures d'oci. És difícil treure conclusions sobre les motivacions d'aquesta diferència, no sabem si deguda a la voluntat d'afirmar el vector personal en la tria dels volums llegits en context d'oci. En la valoració dels volums acadèmics ens interessava també saber quina era la importància que es considerava que tenien les explicacions del professor. Resulta destacable aquí que es tracta de l'ítem que aporta posicions més extremades entre les respostes. Un 11,32% considera que les explicacions no influeixen gens en la valoració de l'obra davant d'un 58,49% que considera que són molt rellevants. Si valorem aquests resultats en funció del curs que fan els estudiants s'observa com el posicionament es concreta a mesura que avancen de curs: els criteris sobre allò que influencia molt o poc semblen més extrems que no en els primers cursos. El fet que només entre els estudiants de primer i de quart trobem respostes en blanc és un indicatiu també sobre com cada curs té la seva dinàmica particular, influïda per factors que s'escapen de la nostra anàlisi com ara, per exemple, l'horari lectiu de l'assignatura en el marc de la qual es realitzava l'enquesta.

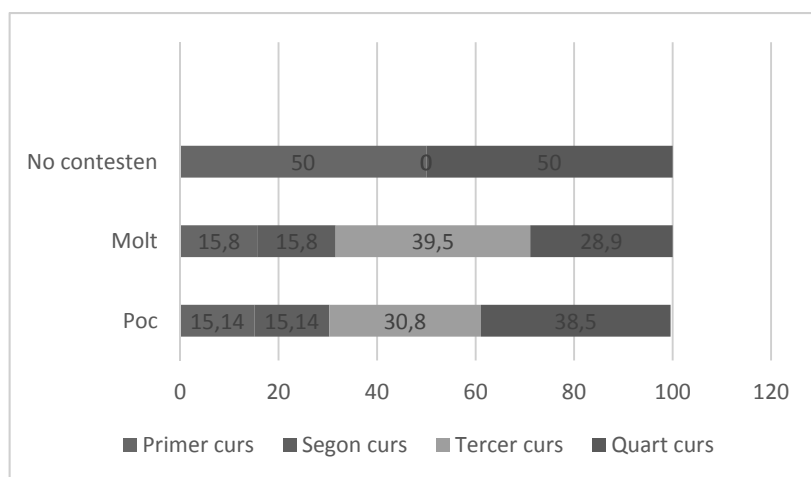

Figura 10. Importància del tema en la valoració de la lectura acadèmica en funció del curs

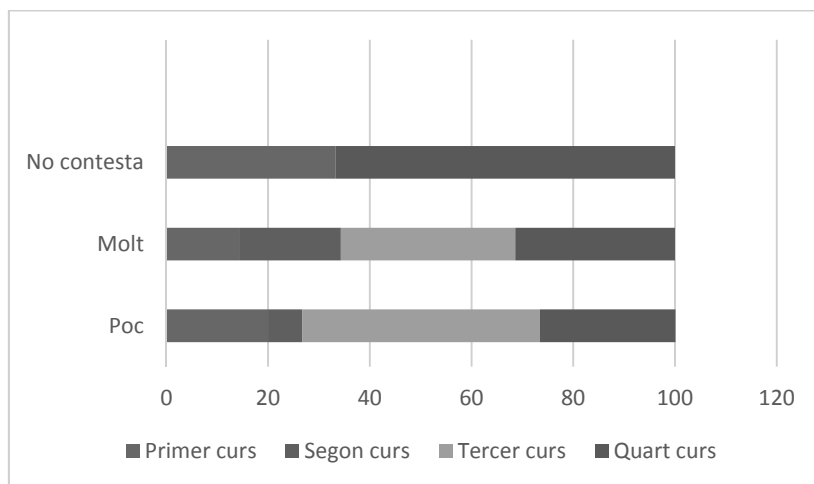

Figura 11. Valoració de la importància de l'estil en la lectura acadèmica

En tant que en el nostre sistema acadèmic se sol prioritzar l'estudi contextual a les lectures intrínseques de les obres, vàrem considerar oportú incloure una pregunta sobre si aquest hàbit de contextualització biogràfica —la de més fàcil accés, segurament, davant de la recerca de tendències d'abast històric o estètic— es mantenia en la lectura per oci. Un 11,32% dels estudiants no s'informen mai sobre la biografia de l'autor quan llegeixen una obra per oci i la majoria només ho fa ocasionalment.

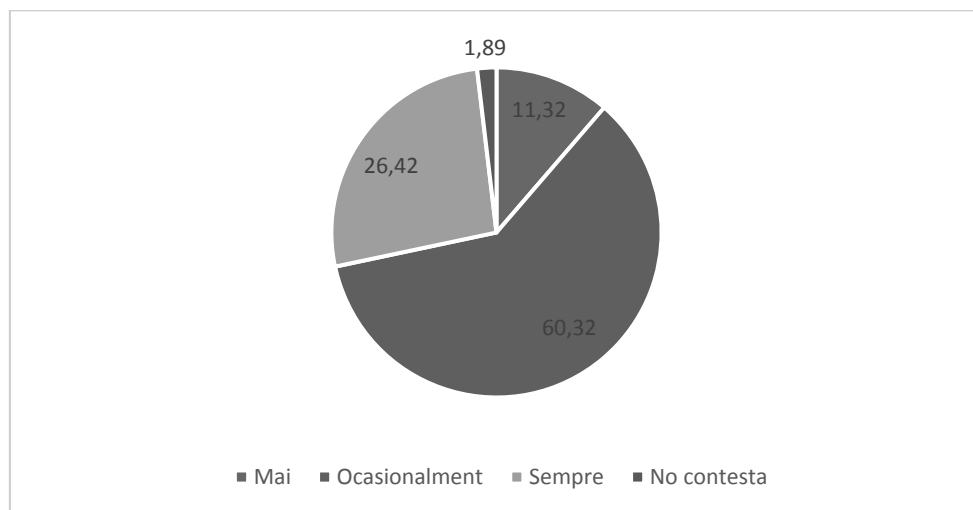

Figura 12. Tant per cent d'estudiants que s'informen sobre la biografia de l'autor quan llegeixen una obra per oci

Algunes preguntes de l'enquesta feien referència al que podríem denominar el "cànon" i ens interessaven perquè aportaven indici d'allò que llegeixen els estudiants però també simplement d'allò que coneixen i d'allò que entenen —per la seva formació acadèmica i cultural— que és important. En aquest sentit cal dir que el resultat més important de tots és la dispersió en la tria. Així mateix, trobam també una certa influència de les lectures obligatòries o aconsellades del grau —o de les visites d'escriptors al campus— respecte de les tries per oci dels estudiants. En qualsevol cas, Mercè Rodoreda té un espai molt destacat tant en les mencions per oci com en referència a les obres preferides d'entre les curriculars, i també ocupa un lloc destacat entre els autors que els estudiants consideren "imprescindibles" en els estudis de grau, on obté un 14,47% en una llista molt diversa, un lloc només superat per Ramon Llull (17,61%). Tanmateix, entre les lectures obligatòries que més han agradat apareixen dos títols de Rodoreda (*Aloma* i *La plaça del diamant*) però cap de Llull. Això pot indicar que Llull és percebut com a autor important, amb un alt capital simbòlic —sobretot en un curs que ha coincidit amb la celebració de l'any Llull— però probablement és poc llegit o, en tot cas, es llegeix fragmentàriament. En el cas de Rodoreda, la presència continuada de les seves obres en el currículum de batxillerat no només l'acosta als estudiants sinó que reforça la percepció que es tracta d'un "clàssic".

Pel que fa als gèneres literaris llegits en temps d'oci pren importància la novel·la (58,49%) per sobre de la poesia (13,21%) i l'assaig (11,32%) o, sobretot, del teatre (1,89%). Entre els tipus d'obres llegides les opcions de resposta que s'oferien fan referència sobretot a temàtiques o subgèneres narratius, cosa que remet al prejudici sobre la prevalença de la novel·la davant d'altres gèneres que, com hem notat abans, pot haver interferit en el disseny de les preguntes. Entre aquests els resultats són els següents:

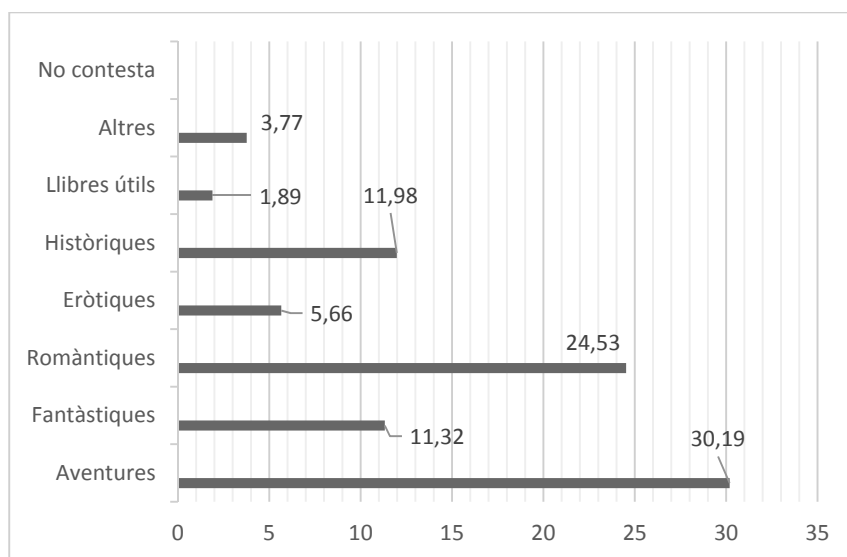

Figura 13. Subgèneres narratius preferits en la lectura per oci

Les obres d'aventures i romàntiques, doncs, són les que es confessen com les preferides, si bé cal considerar que en realitat aquestes segmentacions no són tampoc clares, en tant que, per exemple, la majoria de novel·les històriques contemporànies podrien considerar-se com a d'aventures o com a romàntiques.

Ens interessava també valorar com s'havia modificat el consum literari entre els estudiants des del moment en què havien començat els estudis de grau. En aquest sentit, com mostra el gràfic adjunt, la resposta més triada correspon a la dels que consideren que llegeixen més des que han entrat a la universitat, si bé seguida per només cinc punts de la dels que consideren que ha disminuït:

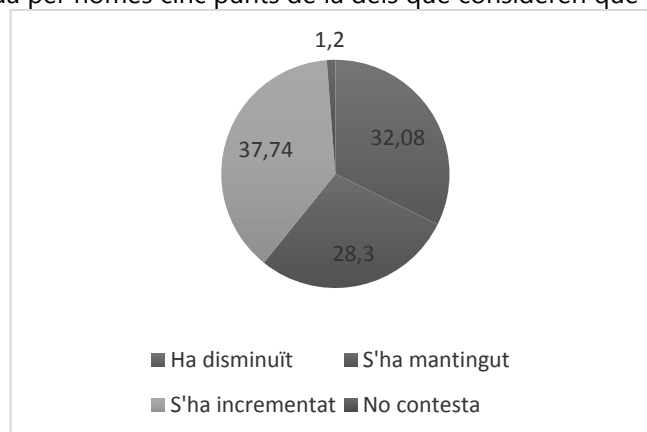

Figura 14. Canvis en el consum lector des de l'accés a la universitat

Finalment, ens semblava també interessant incloure alguna pregunta sobre si les condicions econòmiques podien afectar l'adquisició de llibres. La pregunta fou referida a la novel·la —si bé en les discussions d'equips posteriors a la realització de l'enquesta va sorgir la idea que hauria estat més adequat emprar un terme més genèric, com ara llibre, o potser també desglossar la pregunta per incloure diferents gèneres. En tot cas, la resposta a la pregunta és prou clara: el grup més gran d'estudiants considera que el preu que està disposat a pagar per a una novel·la nova seria entre 15 i 20 euros, i és d'un 28,30 el percentatge dels que pagarien més de 30 euros. La resposta pot correlacionar-se amb la que es refereix al lloc d'accés dels llibres que es llegeixen. En aquest sentit, la majoria d'estudiants declara comprar els llibres en una llibreria si bé un 20,75% se'ls descarrega gratuïtament

d'internet. Si sumam aquesta última xifra a la dels que es compren els llibres per internet ens trobam que un 43,39% accedeix d'alguna manera als llibres per internet. L'enquesta realitzada no ens permet saber si aquests llibres adquirits es llegeixen en format de llibre electrònic o simplement es comanen impresos i per correu postal. En tot cas, les xifres corresponents a la lectura en llibre electrònic que hem recollit en una altra pregunta no són molt elevades:

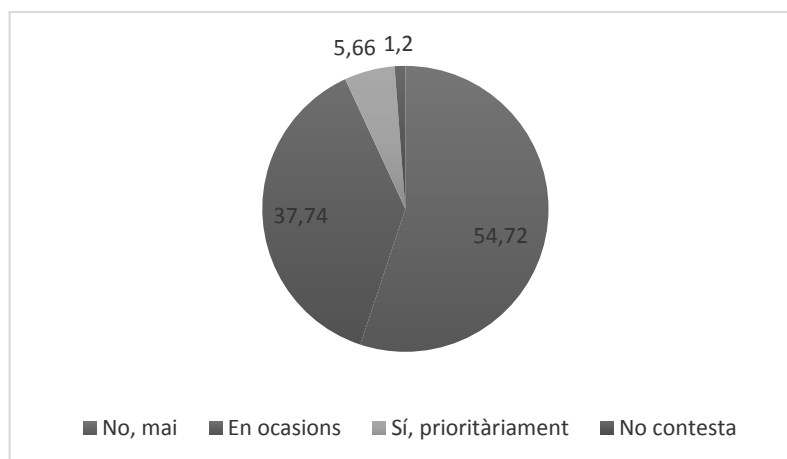

Figura 15. Consum de llibre electrònic

4. Conclusions

En aquest article hem presentat els resultats inicials d'un projecte amb el qual aspiràvem a obtenir dades per millorar la nostra tasca docent i alhora intervenir en un debat obert sobre com ensenyar literatura a la universitat. Les conclusions obtingudes es basen en una mostra reduïda i, per tant, s'haurien de confirmar amb recerques més ambicioses quant al nombre d'informants enquestats. Ens interessava sobretot assajar un mecanisme de recollida de dades sobre el bagatge dels nostres estudiants, partint de la idea que aquest conforma un intertext lector (Mendoza 2010), que actualment no es conforma només de llibres sinó també d'altres referents culturals. Com diu el mateix Mendoza (2010) aquesta es conforma des de l'adquisició d'habilitats i coneixements que es refereixen a diferents sabers culturals, que poden determinar la conformació dels mecanismes d'acostament, interpretació i valoració de les lectures que es fan en el context acadèmic.

Pel que fa a les conclusions concretes que ens aporta l'enquesta, cal dir que les dades obtingudes mostren alguns canvis de tendència significatius, per exemple, pel que fa al consum de sèries en un canal no televisiu, que augmenten notablement. En canvi, es presenten conservadors respecte d'altres –la identificació del cànion a partir de les obres més difoses en l'àmbit educatiu i institucional. En suma, pel que fa al perfil dels estudiants resulta interessant recalcar que la majoria no deixen el seu domicili habitual durant el curs i que més de la meitat treballa, tot i que sigui poques hores a la setmana. És interessant també recalcar la diversitat de motivacions que condueixen a la tria dels estudis, entre les quals tenen poca rellevància les sortides professionals (precisament en uns anys en què la manca de professors de llengua i literatura catalanes és evident en tots els Països Catalans). Empren el català prioritàriament en tots els seus entorns socials, però també el castellà sobretot amb els amics o alhora de triar lectures. Pel que fa als hàbits en temps d'oci, com a professors ens interessa considerar que la majoria llegeixen menys d'una hora al dia per oci, una dada que no sorprèn si atenem al fet que la càrrega de feina que tenen en els estudis de grau —i, específicament, de lectures— és rellevant. Sí que ens sorprèn la poca assistència a actes culturals. Probablement l'àmbit de la nostra investigació més innovador és precisament el que ens ofereix menys dades rellevants de moment, i és el que fa referència als criteris de valoració que regulen la tria i la interpretació de les obres literàries. En tant que les enquestes realitzades són encara molt poques, en molts dels ítems no és possible establir regularitats

clares sinó només apuntar tendències que caldrà confirmar en futures investigacions. El nostre propòsit, de fet, és aprofitar les eines creades —l'enquesta, la matriu de dades i també les preguntes investigadores generades en el procés de recerca— per ampliar el corpus de respostes en els propers anys i concretar i millorar la recerca tant mitjançant l'obtenció de més dades com a partir d'estudis longitudinals sobre l'evolució dels hàbits culturals durant els estudis de grau (i doncs, fent enquestes anuals als estudiants que aquest curs han participat en la recerca).

En general, la nostra intervenció en el debat sobre l'ensenyament de la literatura a la universitat comparteix la preocupació dels que en denuncien la poca presència en els plans d'estudis de secundària, així com l'ús purament instrumental dels textos —sovint, com a mecanisme per a l'aprenentatge de llengua o com a il·lustració simple d'un context històric. Com a docents i estudiants universitaris ens interessa tendir cap a un ensenyament de la literatura que incideixi tant en la cultura lletrada com en les habilitats lectores, això és, tant en el coneixement del camp literari com en el desenvolupament del gust per la lectura i d'estratègies de comprensió de textos cada cop més incisives, crítiques i sofisticades. No es tracta d'oposar els cànons i les eines, sinó d'establir vincles comprensius entre el coneixement dels camp literari —i, en ell, les obres, els autors, les tendències, la història de la literatura— i les diverses formes de llegir, uns vincles que caldria revisar en totes les fases de l'educació —primària, secundària i processos d'accés a la universitat— i també en relació amb un marc social on la literatura interactua amb diferents productes culturals.

Referències bibliogràfiques

Allington, D. i Swann, J. (2011). Reading and social interaction: a critical approach to individual and group reading practices. A R. Crone i S. Towheed (Ed.) *The History of Reading, Vol 3: Methods, Strategies, Tactics* (247-264). Basingstoke, Hants: Palgrave Macmillan.

Allington, D.; Swann, J. (2009). Researching literary reading as social practice. A Allington, D. i Swann, J. (E.) *Literary Reading as Social Practice. Special Issue of Language and Literature*, 18 (3), 219-30.

Aulet, J. (2002). Sobre l'ensenyament de la literatura catalana. *Serra d'Or*, 508, 21-25.

Aulet, J.; Martí, P. (2007a). Dictamen sobre la situació de l'ensenyament de la literatura en l'educació secundària. *Informe per al Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Ciències i en Lletres de Catalunya*. En línia: <jornades.uab.cat/simposiensenyamentcat/sites/...cat.../2007-02_dictamen_literatura.pdf>.

Aulet, J.; Martí, P. (2007b). La literatura catalana a l'ensenyament secundari. Un procés de degradació, amb propostes per aturar-lo. *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, 127, 100-118.

Aulet, J.; Martí, P. (2015). El currículum de literatura. Del batxillerat a la Universitat. *Raons de futur* (105-127). Barcelona: IEC, UAB.

Carrera Santafé, M. P.; Luque Guerrero, E. (2012). Competencias educativas, neoliberalismo y educación. *El Viejo Topo*, 293, 89-62.

Casals, D.; Foguet, F. (2015). Pòrtic. *Raons de futur* (7-13). Barcelona: IEC, UAB,.

Castellanos, Jordi (2000). L'ensenyament de literatura. Parlem-ne. *Avui*, 26 de desembre, 15.

Culler, J. (1988). The Humanities Tomorrow. *Framing the Sign. Criticism and its Institutions* (pp.41-56). Oxford: Basil Blackwell.

Détrez, C. (2004). Una encuesta longitudinal sobre las prácticas de lectura de los adolescentes. Lahire, B. (coord.) *Sociología de la lectura. Del consumo cultural a las formas de la experiencia literaria* (pp. 85-108). Barcelona: Gedisa.

Donnat, O. (2004). Encuestas sobre los comportamientos de lectura. Cuestiones de método. Lahire, B. (coord.) *Sociología de la lectura. Del consumo cultural a las formas de la experiencia literaria* (pp. 59-84). Barcelona: Gedisa.

Eco, U. (1977[1965]). *Apocalípticos e integrados*. Madrid: Lumen.

Gilardoni, Claudia (2006). Universitarios y lectura: análisis cualicuantitativo del uso, accesibilidad y valoración de los libros. *Calidad en la educación*, 25, 215-239.

Gilardoni, Claudia (2013). Los universitarios y la lectura. *Infotecarios*. En línea: <<http://www.infotecarios.com/los-universitarios-y-la-lectura/>>. Data de consulta, 1 de juliol de 2018.

Llovet, J. (2011). *Adéu a la universitat. L'eclipsi de les humanitats*. Barcelona: Galaxia Gutenberg.

Mauger, G. (2004). "El retroceso de la lectura. Cuatro hipótesis." Lahire, B. (coord.). *Sociología de la lectura. Del consumo cultural a las formas de la experiencia literaria* (pp. 139-148). Barcelona: Gedisa.

Mendoza Fillola, A. (2010). La formación receptora: análisis de los componentes del intertexto lector, *Tarbiya, revista de Investigación e Innovación Educativa*, 41, 53-69.

Oliva, S. (2003). Introducció. Shakespeare, William. *Els sonets* (7-41). Barcelona: Empúries.

Pérez Payrol, V. B.; Baute Rosales, M. I Luque Espinoza de los Monteros, M. (2018). El hábito de la lectura: una necesidad impostergable en el estudiante de Ciencias de la Educación, *Universidad y Sociedad*, 10: 3, 180-189.

Poulain, M. (2004). Entre preocupaciones sociales e investigación científica: el desarrollo de sociologías de la lectura en Francia en el siglo XX. Lahire, B. (Coord.) *Sociología de la lectura. Del consumo cultural a las formas de la experiencia literaria* (17-58). Barcelona: Gedisa.

Sullà, E. (2009). La institució literària i el cànon. Picornell, Mercè; Pons, Margalida (Ed.). *Literatura i cultura. Aproximacions comparatistes* (33-60). Palma: Lleonard Muntaner, editor.

Swann, J. (2011) How reading groups talk about books: a study of literary reception. A Swann, J., Pope, R. and Carter, R. (Ed.) *Creativity, Language, Literature: the state of the art* (pp. 217-230). Basingstoke, Hants: Palgrave Macmillan.

¹ Vegeu els termes de la convocatòria al web de l'institut < <http://irie.uib.cat/> >.

² Es dugué a terme durant el primer semestre del curs 2016-2018, moderat per Xisca Castell. Hi participaren una trentena d'estudiants de diversos estudis i nivells. Les sessions, que es realitzaren a la llibreria Drac Màgic de Palma, foren tant de lectura de poemes aportats pels assistents com de comentari dels poemaris d'Antònia Vicens, poeta que assistí el darrer dia del taller per intercanviar impressions amb els assistents.

³ Els esforços de denúncia sobre la regressió en la presència de la literatura en l'ensenyament s'han concretat en el context català en la constitució d'un col·lectiu anomenat "Pere Quart", que desenvolupa una rellevant tasca de difusió d'un problema social que fins a la seva constitució havia tengut pocs espais on manifestar-se. Vegeu-ne els objectius a: <http://files.cat.uab.cat/filcat/el-collectiu-pere-quart-sha-constituit-com-a-associacio-legal/>.

⁴ Projecte "El Treball de Fi de Grau en l'àrea de literatura: estratègies de planificació, seguiment, transversalització i difusió", dirigit per Margalida Pons (IRIE-UIB, convocatòria 2012).

⁵ Sobre la necessitat de vincular l'hàbit lector al gaudi, alhora que al desenvolupament personal i professional, entre estudiants d'educació, vegeu Pérez, Baute i Luque (2018).

⁶ En aquest sentit, podríem considerar, acostar el concepte de "competència" als estudis literaris l'allunya del contagi conceptual amb el món de l'economia neoliberal que alguns varen identificar en el procés d'implementació de l'EEEE. Hi ha qui entén que el terme "competència", aplicat a l'educació per primer cop el 122 en un informe elaborat per la Secretaria de Treball a EUA s'ha convertit en un suport fonamental de l'estratègia del neoliberalisme pedagògic, que substitueix la competitivitat i, amb ella, la competició en comptes de cercar la formació integral dels éssers humans (vegeu, per exemple Carrera; Luque, 2012).

⁷ El referent de recerca més semblant al que nosaltres ens proposam és el realitzat en el context xinès per Claudia Gilardoni (2006; 2013) que no circumscriu l'anàlisi a un grau concret, sinó que planteja estudis comparatius per branques de coneixement. La seva anàlisi, tanmateix, no se centra tant en els hàbits de consum cultural com en els consums lectors.

⁸ Els estudiants col·laboradors Pere Borràs i Maria Palmer varen contribuir a introduir les dades de l'enquesta.

⁹ Aquest inici d'un procés de diagnosi es complementà al llarg del curs amb l'activació d'un grup de lectura de participació oberta per a estudiants de grau i també de batxillerat en el qual participaren una vintena de persones i que es realitzà durant els mesos de novembre i desembre a la llibreria Drac Màgic de Palma. Així mateix, s'unificà en un programa conjunt de visites d'escriptors que sovint els diferents professors convidam per parlar amb els nostres estudiant sota la rúbrica "Escriptors a la UIB".